

KAKO S UČENICIMA RAZGOVARATI O USTAVU REPUBLIKE HRVATSKE

ZBIRKA NASTAVNIH PRIPREMA

Ustav Republike Hrvatske

Članak 1.

Republika Hrvatska jedinstvena je i nedjeljiva demokratska i socijalna država.

U Republici Hrvatskoj vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana.

Narod ostvaruje vlast izborom svojih predstavnika i neposrednim odlučivanjem.

KAKO S UČENICIMA RAZGOVARATI O
USTAVU REPUBLIKE HRVATSKE
ZBIRKA NASTAVNIH PRIPREMA

Kako s učenicima razgovarati o Ustavu Republike Hrvatske: zbirka nastavnih priprema

Izdavač: Forum za slobodu odgoja, Đorđićeva 8, 10000 Zagreb

Za izdavača: Mario Bajkuša

Autor i grafičko oblikovanje: Mario Bajkuša

Pravna savjetnica: prof. dr. sc. Sanja Barić

Lektorica: Vanja Kožić Komar

Prijedlog za citiranje: Bajkuša, Mario (2025.) Kako s učenicima razgovarati o Ustavu Republike Hrvatske: zbirka nastavnih priprema. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.

Tekst je dovršen u prosincu 2025.

© Forum za slobodu odgoja, 2025.

Prijedlozi nastavnih aktivnosti sadržani u ovoj publikaciji napravljeni su u dobroj namjeri te ponuđeni učiteljima i stručnim suradnicima kao poticaj. Pozivaju se učitelji i stručni suradnici da svaku predloženu nastavnu aktivnost prilagode uzrastu i pojedinom razrednom odjelu poštujući stručne, pedagoške, metodičke i didaktičke standarde. Forum za slobodu odgoja nije odgovoran za moguće posljedice nastale nestručnim provođenjem ovih nastavnih aktivnosti.

Radi lakše čitljivosti i stilističke preglednosti, u tekstu se koristi muški gramatički rod. Ipak, korištenje muškog roda ne implicira isključenost ili diskriminaciju bilo kojeg spola ili roda te se odnosi podjednako na sve rodne izričaje.

Ova publikacije namijenjena je isključivo za neprofitnu i obrazovnu svrhu. Vlasnik ovog primjerka može koristiti bilo koji dio za neprofitnu uporabu u obrazovne svrhe. Niti jedan dio ove publikacije ne smije se digitalizirati, adaptirati, prevoditi ili uključivati u nove kompilacije bez prethodne pismene suglasnosti Foruma za slobodu odgoja. Umnožavanje je dopušteno uz navođenje izvora.

U trenutku uključivanja popisa vanjskih internetskih izvora nisu bili uočeni nikakvi ilegalni, nepotpuni ili neaktivni sadržaji na stranicama na koje poveznice upućuju. Na aktualno i buduće oblikovanje, sadržaje, autorska prava na povezanim stranicama ili na stranicama na koje se upućuje Forum za slobodu odgoja nema nikakvog utjecaja te se ovime izričito ograđuje od svake odgovornosti za promjenu istih nakon što je ova publikacija objavljena.

Sadržaj

Uvod	7
Što je Ustav Republike Hrvatske?	9
Povijest državnosti	13
Hrvatska je domovina svih nas!	20
Najviše vrednote	23

Uvod

Krajem 2025. godine obilježiti će se 35. obljetnica donošenja prvog demokratskog Ustava Republike Hrvatske, kojeg je Sabor izglasao 22. prosinca 1990. godine. Značajna je to obljetnica za Republiku, za pravni sustav, ali i za sve građanke i građane zato jer on predstavlja temelj moderne hrvatske demokracije, jamči ljudska, građanska i manjinska prava i uspostavlja vladavinu prava.

Ova obljetnica idealna je prilika da se ukaže na potrebu da se Ustavu Republike Hrvatske posveti više pažnje u odgojno-obrazovnom sustavu. Iako se Ustav tematizira kroz kurikulume nastavnih predmeta (npr. Hrvatski jezik, Geografija) i međupredmetnih tema (Građanski odgoj i obrazovanje), ovaj temeljni dokument države mora biti mnogo prisutniji u školskom životu i društvu u cjelini. Upravo činjenica da njegove odredbe duboko utječu na naš svakodnevni život zahtijeva da temeljno poznavanje Ustava postane opće mjesto u javnom životu, jednako kao što je poznavanje razrednih pravila bitno za život i rad svakog razreda.

Povodom 35. obljetnice donošenja Ustava, Forum za slobodu odgoja objavljuje ovu publikaciju koja sadrži četiri nastavne pripreme. Publikacija je poziv odgojno-obrazovnim radnicima da tijekom ove školske godine posvete ovoj temi barem jednu nastavnu jedinicu kako bi učenici, na njima prilagođen način, naučili više o Ustavu¹.

Ova publikacija nastavak je serijala „Kako s učenicima razgovarati o...“ koji ima za cilj skrenuti pažnju na aktualna događanja i kako se ona reflektiraju u našim učionicama i školama. Vodeći se načelom uključivanja učenika, serijal želi potaknuti veću komunikaciju učenika o temama koje su ključne za razumijevanje demokratskog društva i njihovu aktivnu ulogu u njemu.

Publikacija je izrađena u sklopu programa „Pravo u svakodnevici“ koji ima za cilj jačati temeljnu pravnu pismenost među mladima, za što je nagrađen Europskom nagradom za inovativno poučavanje 2025. godine. Kroz dijalog i učenje o Ustavu, osiguravamo da mladi postanu svjesni svojih prava, sigurniji u donošenju odluka te spremniji na aktivno i odgovorno sudjelovanje u društvenom i radnom okružju.

¹ Tekst Ustava u Zbirci citiran je prema redakcijski pročišćenom tekstu Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“ broj 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10. i 5/14.) koji je izrađen u skladu s Izvješćem Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-X-1435/2011 od 23. ožujka 2011. i koji je dostupan na mrežnim stranicama Ustavnog suda.

The European Commission
is delighted to present

Forum za slobodu odgoja

Zagreb, Croatia

with the

EUROPEAN
**Innovative
Teaching**
AWARD 2025

in cooperation with

University of Rijeka, Faculty of Law, Croatia

Pistes-solidaires, France

Centro per lo sviluppo creativo Danilo Dolci, Italy

Inova+, Portugal

Agrupamento de escolas de Vilela, Portugal

For the outstanding project funded under the
Erasmus+ programme

Law in Everyday Life

2021-1-HR01-KA220-SCH-000031584

in the category

**ACTIVE
CITIZENSHIP**

SCHOOL EDUCATION

Awarded in Brussels

15 September 2025

Roxana Mînzatu
Executive Vice-President for Social Rights
and Skills, Quality Jobs and Preparedness
European Commission

Što je Ustav Republike Hrvatske?

Preporučeni razredi:	viši razredi osnovne škole, srednja škola
Trajanje:	jedan školski sat
Cilj:	Upoznati učenike s temeljnom važnošću Ustava kao najvišeg pravnog akta države.
Ishodi:	Učenik:ica • navodi datum donošenja Ustava Republike Hrvatske • opisuje povijesne okolnosti donošenja Ustava • razlikuje Ustav kao najviši pravni akt države i obrazlaže načelo suglasnosti svih zakona i propisa s Ustavom • objašnjava obvezu svakog građanina da se drži Ustava i zakona te navodi primjere poštivanja pravnog poretka Republike Hrvatske u svakodnevnom životu • zalaže se za poštivanja Ustava i vladavinu prava.
Korelacije:	Povijest, Hrvatski jezik, Geografija, Politika i gospodarstvo, Etika, Građanski odgoj i obrazovanje, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije
Materijali:	radni list

1. korak - rad u razrednoj skupini (trajanje: 10 minuta)

Na ploči nacrtajte ili pripremite tablicu kako slijedi:

Znam	Želim znati	Naučih

Pozovite učenike da, u zajedničkom razgovoru, navedu što znaju o Ustavu Republike Hrvatske. Izjave učenika upišite u prvi stupac. Potom ih pozovite da navedu što bi željeli znati i te izjave upišite u drugi stupac. Učenici mogu i samostalno ispuniti stupce na radnom listu.

2. korak - rad u razrednoj skupini (trajanje: 5 minuta)

Zajedno s učenicima pogledajte prilog emisije "TV Kalendar" o svečanom donošenju Ustava Republike Hrvatske 22. prosinca 1990. godine. Prilog je dostupan na službenom kanalu Hrvatske radiotelevizije: <https://www.youtube.com/watch?v=Jn4KKkXCqso>. Nakon gledanja priloga, upitajte učenike što su naučili i jesu li možda dobili odgovor na koje od pitanja iz stupca "Želim znati".

3. korak - rad u razrednoj skupini (trajanje: 10 minuta)

Nastavite razgovor prema pitanjima na radnom listiću, odjeljak "Pitanja za raspravu". Tijekom razgovora nadopunjavajte tablicu, stupce "Želim znati" i "Naučih".

Razgovor o prvom pitanju trebao bi istaknuti poseban i svečani ugođaj toga dana zbog povijesne odluke Sabora. Ustavi se rijetko mijenju, a posebni su slučajevi kada se donose potpuno novi ustavi koji značajno mijenjaju uređenje države.

Razgovor o drugom pitanju trebao bi istaknuti važnost novog Ustava koji Hrvatsku svrstava među suverene europske demokratske države nakon stoljeća nedemokratskih režima.

Razgovor o trećem pitanju trebao bi naglasiti kako se Ustav u međuvremenu mijenjao pet puta, ali da su neka njegova načela i odredbe ostale nepromijenjene. U prilogu se posebno navode odredbe o tome da sva vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana i to da Ustav jamči sve demokratske slobode kao i slobode građana te ljudska i manjinska prava.

4. korak - samostalni rad i rad u parovima (trajanje: 10 minuta)

Uputite učenike da samostalno pročitaju i analiziraju članak 5. Ustava na radnom listu. Potom ih uputite da u paru rasprave pitanja na radnom listu:

Odgovor na prvo pitanje trebao bi ukazati na neslaganja i štetu koja bi nastala kada bi određeni zakoni proturječili temeljnim pravima navedenima u Ustavu. Na primjer, ako bi zakon propisivao da u školu mogu ići samo oni koji to mogu platiti, on bi kršio ustavno pravo na besplatno obvezno obrazovanje (čl. 65.).

Odgovor na drugo pitanje trebao bi dati konkretni primjer kako nas Ustav štiti u svakodnevnom životu. Na primjer, ako bi općinski načelnik, bez obrazloženja, odredio da ne smiješ koristiti igralište, vjerojatno je da krši tvoje pravo na slobodu kretanja (čl. 36.).

Odgovor na treće pitanje trebao bi opisati slučajeve svakodnevnog neslijeđenja pravnih pravila. Na primjer, Obiteljski zakon obvezuju roditelje da zabrane noćne izlaske za mlađe od 16 godina bez pratnje odrasle osobe. Noćni izlazak obuhvaća vrijeme između 23:00 i 5:00 sati (v. čl. 93. Obiteljskog zakona).

Odgovor na četvrto pitanje trebao bi ukazati na posebnu zadaću državnih i lokalnih dužnosnika i državnih službenika da se drže Ustava i zakona. Štoviše, neki od njih polažu prisegu u kojoj kažu: "držat ću se Ustava i zakona".

5. korak - samostalni rad ili rad u razrednoj skupini (trajanje: 10 minuta)

Zajedno s učenicima provjerite jesu li odgovorena sva pitanja u stupcu "Želim znati". U stupcu "Naučih" navedite što ste naučili. Potaknite učenike da potraže odgovore na pitanja na koja nisu dobili odgovor.

Zaključite aktivnost isticanjem važnosti poštivanja Ustava i zakona čime razvijamo odgovornost i društvo vladavine prava u kojem se štiti dostojanstvo svih.

Znam	Želim znati	Naučih

Pitanja za raspravu:

1. U kakvom je ugođaju održana sjednica Sabora 22. prosinca 1990. godine i zašto? Koje su ključne poruke poslone tog dana?

2. Na sjednici je govorio i predsjednik Republike Franjo Tuđman koji je rekao: "Novim Ustavom Hrvatska se ustavnopravno u potpunosti svrstava u krug suverenih europskih demokratskih država, kojima je civilizacijski i povijesno uvijek pripadala." Što je s time želio poručiti?

3. Prilog završava sa sljedećim riječima:

"Tijekom vremena politička praksa i međunarodne okolnosti pokazale su da su prvom hrvatskom Ustavu potrebne neke nadopune i drukčija rješenja. No ono što je najvažnije nepromijenjeno je. Ustav određuje da sva vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana i jamči sve demokratske slobode kao i slobode građana te ljudska i manjinska prava."

Je li Ustav koji je donesen 1990. godine isti kao i danas? Što je ostalo nepromijenjeno i zašto? Kako to utječe na naš svakodnevni život?

Članak 5. Ustava Republike Hrvatske

Članak 5.

U Republici Hrvatskoj zakoni moraju biti u suglasnosti s Ustavom, a ostali propisi i s Ustavom i sa zakonom.

Svatko je dužan držati se Ustava i prava i poštivati pravni poredak Republike Hrvatske.

1. Zašto je važno da su svi zakoni u Hrvatskoj u suglasnosti s Ustavom, a svi ostali propisi u skladu s Ustavom i zakonima?

2. Kako činjenica da je Ustav temeljni i najviši pravni akt štiti tebe kao građanina ili građanku u svakodnevnom životu?

3. U članku se navodi: "Svatko je dužan držati se Ustava i prava". Što to konkretno znači za tvoje ponašanje u školi, na internetu ili u zajednici? Opiši jedan primjer gdje se ta dužnost očituje.

4. Tko bi posebno trebao svojim primjerom pokazivati kako se držati Ustava i prava?

Povijest državnosti

Preporučeni razredi:	viši razredi osnovne škole, srednja škola
Trajanje:	jedan školski sat
Cilj:	Razumjeti ustavno utemeljenje hrvatske državnosti kroz povijesnu analizu Izvorišnih osnova Ustava Republike Hrvatske.
Ishodi:	Učenik:ica • navodi Izvorišne osnove kao uvodno poglavlje Ustava Republike Hrvatske • povezuje povijesne točke iz Izvorišnih osnova s relevantnim dokumentima, osobama i događajima te opisuje njihov doprinos kontinuitetu državnosti • pronalazi i koristi vjerodostojne (digitalne) izvore za potvrdu povijesno-pravnih tvrdnji.
Korelacije:	Povijest, Hrvatski jezik, Geografija, Politika i gospodarstvo, Građanski odgoj i obrazovanje, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije
Materijali:	radni list, materijali za izradu papirnatih plakata ili računala za izradu digitalnih plakata.

1. korak - rad u razrednoj skupini (trajanje: 5 minuta)

Upoznajte učenike sa strukturom (poglavljima) Ustava Republike Hrvatske s posebnim naglaskom na uvodnom poglavlju naslovljenom "Izvorišne osnove".

Uvodno poglavlje, koje se u drugim ustavima naziva "proslov" ili "preambula", govori o pravnom utemeljenju, ciljevima, svrsi i temeljnim vrijednostima ustavnog dokumenta. U Izvorišnim osnovama Ustava Republike Hrvatske navodi se iscrpan popis povijesnih točaka važnih za hrvatsku državnost (usp. Smerdel 2020.: 299-300).

Ako je potrebno, zajedno s učenicima definirajte nepoznate pojmove.

2. korak - rad u skupinama (trajanje: 25 minuta)

Podijelite učenike u pet skupina. Svakoj skupini podijelite radne listove (Povijest državnosti 1 - 5). Zadatak svake skupine je izraditi (digitalni) plakat prema uputama na radnom listu. Svaka skupina treba:

- pročitati dodijeljeni odlomak Izvorišnih osnova;
- identificirati nepoznate pojmove i potražiti definiciju;
- koristeći vjerodostojne (digitalne) izvore (udžbenik, enciklopedije, mrežne stranice muzeja, arhiva i sl.), pronaći jedan dokument i jedan citat (rečenicu iz dokumenta) koji pokazuju državnost; jednu osobu koja je doprinijela održanju i razvoju hrvatske državnosti; jedan događaj iz tog razdoblja koji je ključan za nastavak državnosti;
- izraditi plakat koji će predstaviti odlomak Izvorišnih osnova i njihovo istraživanje;
- pripremiti kratko izlaganje (2 - 3 minute) za razred u kojem će predstaviti pronađene informacije, objašnjavajući kako odabrani dokument, osoba i događaj podržavaju tvrdnje iz Izvorišnih osnova;
- navesti izvore koje su koristili.

3. korak - rad u razrednoj skupini (trajanje: 15 minuta)

Pozovite svaku skupinu da predstavi plakat o odlomku Izvorišnih osnova koji su istraživali.

Od plakata napravite vremensku lentu. Potaknite učenike da povežu ostale povijesne točke s razdobljem kojeg su istraživali pitanjem:

- Koji se ključni pravni ili politički element vašeg razdoblja može povezati s elementima kasnijih razdoblja na lenti?

Na kraju potaknite učenike da se osvrnu na aktivnost i navedu je li ih što posebno iznenadilo tijekom istraživanja i zašto.

Povijest državnosti 1

Izvorišne osnove

Izražavajući tisućljetnu nacionalnu samobitnost i državnu opstojnost hrvatskoga naroda, potvrđenu slijedom ukupnoga povijesnoga zbivanja u različitim državnim oblicima te održanjem i razvitkom državotvorne misli o povijesnom pravu hrvatskoga naroda na punu državnu suverenost, što se očitovalo:

- u stvaranju hrvatskih kneževina u VII. stoljeću;
- u srednjovjekovnoj samostalnoj državi Hrvatskoj utemeljenoj u IX. stoljeću;
- u Kraljevstvu Hrvata uspostavljenome u X. stoljeću;
- u održanju hrvatskoga državnog subjektiviteta u hrvatsko-ugarskoj personalnoj uniji;
- (...)

Uputa:

1. Pročitajte odlomak iz Izvorišnih osnova Ustava Republike Hrvatske.
2. Identificirajte nepoznate pojmove i potražite njihovu definiciju.
3. Koristeći vjerodostojne (digitalne) izvore (udžbenik, enciklopedije, mrežne stranice muzeja, arhiva i sl.) pronađite:
 - jedan dokument i jedan citat (rečenicu iz dokumenta) koji pokazuju državnost;
 - jednu osobu koja je doprinijela održanju i razvoju hrvatske državnosti;
 - jedan događaj iz tog razdoblja koji je ključan za nastavak državnosti.
4. Izradite plakat koji će predstaviti ovaj odlomak Izvorišnih osnova i vaše istraživanje.
5. Pripremite kratko izlaganje (2 - 3 minute) za razred u kojem ćete predstaviti pronađene informacije, objašnjavajući kako odabrani dokument, osoba i događaj podržavaju tvrdnje iz Izvorišnih osnova.
6. Zabilježite izvore koje ste koristili.

Povijest državnosti 2

Izvorišne osnove

Izražavajući tisućljetnu nacionalnu samobitnost i državnu opstojnost hrvatskoga naroda, potvrđenu slijedom ukupnoga povijesnoga zbivanja u različitim državnim oblicima te održanjem i razvitkom državotvorne misli o povijesnom pravu hrvatskoga naroda na punu državnu suverenost, što se očitovalo:

(...)

- u samostalnoj i suverenoj odluci Hrvatskoga sabora godine 1527. o izboru kralja iz Habsburške dinastije;

- u samostalnoj i suverenoj odluci Hrvatskoga sabora o pragmatičnoj sankciji iz godine 1712.;

- u zaključcima Hrvatskoga sabora godine 1848. o obnovi cjelovitosti Trojedne Kraljevine Hrvatske pod banskom vlašću, na temelju povijesnoga, državnoga i prirodnoga prava hrvatskog naroda;

- u Hrvatsko-ugarskoj nagodbi godine 1868. o uređenju odnosa između Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije i Kraljevine Ugarske na temelju pravnih tradicija obiju država i Pragmatičke sankcije iz godine 1712;

(...)

Uputa:

1. Pročitajte odlomak iz Izvorišnih osnova Ustava Republike Hrvatske.
2. Identificirajte nepoznate pojmove i potražite njihovu definiciju.
3. Koristeći vjerodostojne (digitalne) izvore (udžbenik, enciklopedije, mrežne stranice muzeja, arhiva i sl.) pronađite:
 - jedan dokument i jedan citat (rečenicu iz dokumenta) koji pokazuju državnost;
 - jednu osobu koja je doprinijela održanju i razvoju hrvatske državnosti;
 - jedan događaj iz tog razdoblja koji je ključan za nastavak državnosti.
4. Izradite plakat koji će predstaviti ovaj odlomak Izvorišnih osnova i vaše istraživanje.
5. Pripremite kratko izlaganje (2 - 3 minute) za razred u kojem ćete predstaviti pronađene informacije, objašnjavajući kako odabrani dokument, osoba i događaj podržavaju tvrdnje iz Izvorišnih osnova.
6. Zabilježite izvore koje ste koristili.

Povijest državnosti 3

Izvorišne osnove

Izražavajući tisućljetnu nacionalnu samobitnost i državnu opstojnost hrvatskoga naroda, potvrđenu slijedom ukupnoga povijesnoga zbivanja u različitim državnim oblicima te održanjem i razvitkom državotvorne misli o povijesnom pravu hrvatskoga naroda na punu državnu suverenost, što se očitovalo:

(...)

- u odluci Hrvatskoga sabora 29. listopada godine 1918. o raskidanju državnopravnih odnosa Hrvatske s Austro-Ugarskom te o istodobnu pristupanju samostalne Hrvatske, s pozivom na povijesno i prirodno nacionalno pravo, Državi Slovenaca, Hrvata i Srba, proglašenoj na dotadašnjem teritoriju Habsburške Monarhije;

- u činjenici da odluku Narodnoga vijeća Države SHS o ujedinjenju sa Srbijom i Crnom Gorom u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1. prosinca 1918), poslije (3. listopada 1929) proglašenoj Kraljevinom Jugoslavijom, Hrvatski sabor nikada nije sankcionirao;

- u osnutku Banovine Hrvatske godine 1939. kojom je obnovljena hrvatska državna samobitnost u Kraljevini Jugoslaviji;

(...)

Uputa:

1. Pročitajte odlomak iz Izvorišnih osnova Ustava Republike Hrvatske.
2. Identificirajte nepoznate pojmove i potražite njihovu definiciju.
3. Koristeći vjerodostojne (digitalne) izvore (udžbenik, enciklopedije, mrežne stranice muzeja, arhiva i sl.) pronađite:
 - jedan dokument i jedan citat (rečenicu iz dokumenta) koji pokazuju državnost;
 - jednu osobu koja je doprinijela održanju i razvoju hrvatske državnosti;
 - jedan događaj iz tog razdoblja koji je ključan za nastavak državnosti.
4. Izradite plakat koji će predstaviti ovaj odlomak Izvorišnih osnova i vaše istraživanje.
5. Pripremite kratko izlaganje (2 - 3 minute) za razred u kojem ćete predstaviti pronađene informacije, objašnjavajući kako odabrani dokument, osoba i događaj podržavaju tvrdnje iz Izvorišnih osnova.
6. Zabilježite izvore koje ste koristili.

Povijest državnosti 4

Izvorišne osnove

Izražavajući tisućljetnu nacionalnu samobitnost i državnu opstojnost hrvatskoga naroda, potvrđenu slijedom ukupnoga povijesnoga zbivanja u različitim državnim oblicima te održanjem i razvitkom državotvorne misli o povijesnom pravu hrvatskoga naroda na punu državnu suverenost, što se očitovalo:

(...)

- u uspostavi temelja državne suverenosti u razdoblju drugoga svjetskoga rata, izraženoj nasuprot proglašenju Nezavisne Države Hrvatske (1941.) u odlukama Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (1943.), a potom u Ustavu Narodne Republike Hrvatske (1947.) i poslije u ustavima Socijalističke Republike Hrvatske (1963. - 1990.) na povijesnoj prekretnici odbacivanja komunističkog sustava i promjena međunarodnog poretka u Europi, hrvatski je narod na prvim demokratskim izborima (godine 1990.), slobodno izraženom voljom potvrdio svoju tisućgodišnju državnu samobitnost.

(...)

Uputa:

1. Pročitajte odlomak iz Izvorišnih osnova Ustava Republike Hrvatske.
2. Identificirajte nepoznate pojmove i potražite njihovu definiciju.
3. Koristeći vjerodostojne (digitalne) izvore (udžbenik, enciklopedije, mrežne stranice muzeja, arhiva i sl.) pronađite:
 - jedan dokument i jedan citat (rečenicu iz dokumenta) koji pokazuju državnost;
 - jednu osobu koja je doprinijela održanju i razvoju hrvatske državnosti;
 - jedan događaj iz tog razdoblja koji je ključan za nastavak državnosti.
4. Izradite plakat koji će predstaviti ovaj odlomak Izvorišnih osnova i vaše istraživanje.
5. Pripremite kratko izlaganje (2 - 3 minute) za razred u kojem ćete predstaviti pronađene informacije, objašnjavajući kako odabrani dokument, osoba i događaj podržavaju tvrdnje iz Izvorišnih osnova.
6. Zabilježite izvore koje ste koristili.

Povijest državnosti 5

Izvorišne osnove

Izražavajući tisućljetnu nacionalnu samobitnost i državnu opstojnost hrvatskoga naroda, potvrđenu slijedom ukupnoga povijesnoga zbivanja u različitim državnim oblicima te održanjem i razvitkom državotvorne misli o povijesnom pravu hrvatskoga naroda na punu državnu suverenost, što se očitovalo:

(...)

- u novom Ustavu Republike Hrvatske (1990.) i pobjedi hrvatskog naroda i hrvatskih branitelja u pravednom, legitimnom, obrambenom i oslobodilačkom Domovinskom ratu (1991. - 1995.) kojima je hrvatski narod iskazao svoju odlučnost i spremnost za uspostavu i očuvanje Republike Hrvatske kao samostalne i nezavisne, suverene i demokratske države.

(...)

Uputa:

1. Pročitajte odlomak iz Izvorišnih osnova Ustava Republike Hrvatske.
2. Identificirajte nepoznate pojmove i potražite njihovu definiciju.
3. Koristeći vjerodostojne (digitalne) izvore (udžbenik, enciklopedije, mrežne stranice muzeja, arhiva i sl.) pronađite:
 - jedan dokument i jedan citat (rečenicu iz dokumenta) koji pokazuju državnost;
 - jednu osobu koja je doprinijela održanju i razvoju hrvatske državnosti;
 - jedan događaj iz tog razdoblja koji je ključan za nastavak državnosti.
4. Izradite plakat koji će predstaviti ovaj odlomak Izvorišnih osnova i vaše istraživanje.
5. Pripremite kratko izlaganje (2 - 3 minute) za razred u kojem ćete predstaviti pronađene informacije, objašnjavajući kako odabrani dokument, osoba i događaj podržavaju tvrdnje iz Izvorišnih osnova.
6. Zabilježite izvore koje ste koristili.

Hrvatska je domovina svih nas!

Preporučeni razredi:	viši razredi osnovne škole, srednja škola
Trajanje:	jedan školski sat (prilagoditi)
Cilj:	Objasniti ustavno utemeljenje Republike Hrvatske kao nacionalne države hrvatskog naroda i države pripadnika nacionalnih manjina.
Ishodi:	Učenik:ica • navodi definiciju Republike Hrvatske kao države hrvatskog naroda i države pripadnika nacionalnih manjina • navodi nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj • objašnjava značaj Ustava za zaštitu prava i dostojanstva svih građana • navodi ključne informacije o dodijeljenoj nacionalnoj manjini (geografska distribucija, jezik, kulturna baština, doprinos RH) • razvija svijest i poštovanje prema pravima, kulturi i doprinosu nacionalnih manjina te razumije važnost ustavne odredbe o ravnopravnosti svih građana.
Korelacije:	Povijest, Hrvatski jezik, Geografija, Politika i gospodarstvo, Građanski odgoj i obrazovanje, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije
Materijali:	radni list (ostali materijali ovisno o načinu predstavljanja rada učenika).

1. korak - rad u razrednoj skupini (trajanje: 5 minuta)

Potaknite učenike da se prisjete što znaju o Ustavu Republike Hrvatske.

Podsjetite učenike da je Ustav Republike Hrvatske donesen 22. prosinca 1990. godine. Ovim Ustavom, Republika Hrvatska definirana je kao jedinstvena, nedjeljiva, demokratska i socijalna država, u kojoj vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana. U Hrvatskoj tako definirani narod ostvaruje vlast izborom svojih predstavnika i neposrednim odlučivanjem.

2. korak - rad u razrednoj skupini (trajanje: 5 minuta)

Zajedno pročitajte odlomak Izvorišnih osnova na radnom listu. Ako je potrebno, podsjetite učenike da se prije ovog odlomak nalazi povijesni pregled hrvatske državnost.

Podsjetite učenike kako na različitim nastavnim predmetima uče o kulturi, baštini, povijesti i povijesnim ličnostima hrvatskog naroda (npr. Hrvatski jezik, Geografija, Povijest, Likovna kultura, Glazbena kultura itd.). Pozovite učenike da identificiraju dio Izvorišnih osnova koje definiraju Hrvatsku kao nacionalnu državu hrvatskog naroda.

Uputite učenike da pročitaju nastavak rečenice u Izvorišnim osnovama gdje se Hrvatska definira i kao država pripadnika nacionalnih manjina.

3. korak - rad u skupinama (trajanje: 20 minuta)

Najavite učenicima da će istraživati kulturu, baštinu i poznate osobe nacionalnih manjina.

Podijelite učenike u skupine i dodijelite im jednu ili više nacionalnih manjina.

S obzirom na to da Ustav navodi 22 nacionalne manjine, učenike možete podijeliti ili u skupine koje će istraživati nacionalne manjine koje su najzastupljenije u neposrednoj zajednici škole ili ih možete organizirati u skupine kako su predstavljene u Saboru:

- albanska, bošnjačka, crnogorska, makedonska i slovenska nacionalna manjina,
- austrijska, bugarska, njemačka, poljska, romska, rumunjska, rusinska, ruska, turska, ukrajinska, vlaška i židovska nacionalna manjina,
- češka i slovačka nacionalna manjina,
- mađarska nacionalna manjina,
- srpska nacionalna manjina i
- talijanska nacionalna manjina.

Svaka skupina ima zadatak, koristeći pouzdane i vjerodostojne izvore (enciklopedije stranice službenih tijela, portale nacionalnih manjina, službene statistike), odgovoriti na pitanja ili pronaći informacije kako bi bolje upoznali nacionalnu manjinu.

S učenicima dogovorite organizaciju prikupljenih informacija i način predstavljanja nacionalne manjine (npr. plakat, digitalna prezentacija, video, podcast itd.).

Učenici trebaju pronaći:

- u kojim su županijama, gradovima, općinama pripadnici nacionalne manjine najbrojniji;
- koji jezik i/ili pismo koriste;
- tri ključna elementa kulturne baštine nacionalne manjine (npr. običaji vezani uz blagdane, tradicionalna jela, narodna glazba/ples) koja su sačuvana u Hrvatskoj;
- najmanje dva primjera kako su pripadnici ove manjine doprinijeli razvoju i kvaliteti života u Hrvatskoj (kroz gospodarstvo, kulturu, znanost ili očuvanje tradicije);
- dvije osobe, pripadnika i pripadnicu nacionalne manjine, čiji je život ili rad povezan s Hrvatskom (npr. sportaši, umjetnice, političarke, znanstvenici).

4. korak - rad u razrednoj skupini (trajanje: 15 minuta)

Pozovite učenike da predstave svoje istraživanje o nacionalnoj manjini. Tijekom predstavljanja omogućite učenicima da dopune informacije ili postave dodatna pitanja.

Tijekom aktivnosti treba ukazati na važnost međusobnog poštovanja i čuvanja dostojanstva svih ljudi. Naglasite kako se kvaliteta demokracije mjeri razinom zaštite ljudskih, građanskih i manjinskih prava.

Hrvatska je domovina svih nas!

Izvorišne osnove

(...)

Polazeći od iznesenih povijesnih činjenica, te općeprihvaćenih načela u suvremenu svijetu i neotuđivosti i nedjeljivosti, neprenosivosti i nepotrošivosti prava na samoodređenje i državnu suverenost hrvatskog naroda, uključujući i neokrnjeno pravo na odcjepljenje i udruživanje, kao osnovnih preduvjeta za mir i stabilnost međunarodnog poretka Republika Hrvatska ustanovljuje se kao nacionalna država hrvatskoga naroda i država pripadnika nacionalnih manjina: Srba, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađara, Židova, Nijemaca, Austrijanaca, Ukrajinaca, Rusina, Bošnjaka, Slovenaca, Crnogoraca, Makedonaca, Rusa, Bugara, Poljaka, Roma, Rumunja, Turaka, Vlaha, Albanaca i drugih, koji su njezini državljani, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama OUN-a i zemalja slobodnoga svijeta.

(...)

Nacionalna/e manjina/e: _____

Koristeći pouzdane i vjerodostojne izvore (enciklopedije stranice službenih tijela, portale nacionalnih manjina, službene statistike) odgovorite na sljedeća pitanja:

U kojim su županijama, gradovima, općinama pripadnici ove nacionalne manjine najbrojniji?

Koji jezik i/ili pismo koriste?

Opišite tri ključna elementa kulturne baštine ove manjine (npr. običaji vezani uz blagdane, tradicionalna jela, narodna glazba/ples) koja su sačuvana u Hrvatskoj.

Predstavite najmanje dva primjera kako su pripadnici ove manjine doprinijeli razvoju i kvaliteti života u Hrvatskoj (kroz gospodarstvo, kulturu, znanost ili očuvanje tradicije).

Pronađite dvije osobe, pripadnika i pripadnicu nacionalne manjine, čiji je život ili rad povezan s Hrvatskom (npr. sportaši, umjetnice, političarke, znanstvenici).

Najviše vrednote

Preporučeni razredi:	viši razredi osnovne škole, srednja škola
Trajanje:	jedan školski sat (prilagoditi)
Cilj:	Objasniti temeljne ustavne vrednote navedene u članku 3. Ustava
Ishodi:	Učenik:ica - definiira pojam "vrednota" i uspoređuje osobne vrijednosti s popisom temeljnih ustavnih vrednota navedenih u članku 3. Ustava - navodi temeljne ustavne vrednote navedene u članku 3. Ustava - objašnjava značenje svake ustavne vrednote na jednostavan i razumljiv način - uočava konkretne primjere iz svakodnevnog života koji ilustriraju poštivanje pojedine ustavne vrednote.
Korelacije:	Povijest, Hrvatski jezik, Geografija, Politika i gospodarstvo, Etika, Građanski odgoj i obrazovanje, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije
Materijali:	radni list

1. korak - rad u razrednoj skupini (trajanje: 5 minuta)

Na ploču napišite riječ "vrednota" i potaknite učenike da daju svoju definiciju ili asocijaciju na ovu riječ. Vrednota odnosno vrijednost je nešto što vrijedi, nešto što je vrijedno i poželjno.

Potom, pozovite učenike da navedu jednu vrijednost koja je njima najvažnija.

2. korak - rad u razrednoj skupini (trajanje: 5 minuta)

Zajedno pročitajte članak 3. Ustava na radnom listu i raspravite što ovaj članak znači. Usporedite popis vrednota iz članka s vrijednostima koje su učenici naveli u prethodnom koraku.

3. korak - rad u parovima (trajanje: 10 minuta)

Najavite učenicima kako će istraživati vrednote popisane u članku 3. Ustava.

Podijelite učenike u 11 parova te svakom paru dodijelite jednu vrednotu. Uputite ih da potraže što pojedina vrednota znači i da navedu primjer iz svakodnevnog života kada se ta vrednota poštuje.

Mogući odgovori su prikazani u nastavku:

Vrednota	Značenje	Primjer u svakodnevici
sloboda	Sloboda da se misli, govori, djeluje i odlučuje o vlastitom životu, bez ugrožavanja prava drugih.	Učenici mogu slobodno birati svoj poziv bez traženja odobrenja od države.
jednakost	Svi građani su isti pred zakonom i imaju jednake prilike, bez obzira na razlike.	Javni natječaj za posao u državnoj službi je otvoren svim kvalificiranim kandidatima.

nacionalna ravnopravnost	Pripadnici svih naroda i nacionalnih manjina imaju jednaka prava i slobodu izražavanja svog identiteta.	U općinama gdje živi značajan broj pripadnika nacionalne manjine, natpisi na javnim ustanovama mogu biti dvojezični.
ravnopravnost spolova	Žene i muškarci imaju jednaka prava i obveze u svim područjima javnog i privatnog života.	Tvrtka mora ponuditi istu plaću muškarcu i ženi za obavljanje istog posla s istim kvalifikacijama.
mirotvorstvo	Država je orijentirana na mirno rješavanje sporova, suradnju i suzdržavanje od rata i nasilja (osim u samoobrani).	Država sudjeluje u mirovnim misijama Organizacije Ujedinjenih naroda.
socijalna pravda	Država ima sustav podrške koji osigurava dostojanstven život za sve građane, posebno za one u nepovoljnom položaju.	Osobe s invaliditetom ostvaruju pravo na osobnu invalidninu ili doplatak kako bi se osigurala njihova ekonomska uključenost.
poštivanje prava čovjeka	Država je obvezna štiti i promicati temeljna ljudska prava i slobode svakog pojedinca.	Nitko ne smije biti prisiljen biti član udruge, sindikata ili vjerske zajednice.
nepovredivost vlasništva	Pravo svakog pojedinca na posjedovanje imovine i obveza države da to vlasništvo štiti.	Stan ili kuća ne može biti oduzeta bez zakonskog temelja i pravedne naknade.
očuvanje prirode i čovjekova okoliša	Obveza države i građana da štite prirodna bogatstva i osiguraju zdrav okoliš za sadašnje i buduće generacije.	Odvajanje otpada i zabrana bacanja otpada u prirodu.
vladavina prava	Svi, uključujući državu i njezine institucije, moraju se ponašati prema zakonima. Nema samovolje.	Policija i sudovi moraju poštivati zakonske procedure i pravo građanina na žalbu.
demokratski višestranački sustav	Građani vlast ostvaruju slobodnim izborima, birajući između više političkih stranaka koje nude različite programe.	Na izborima građani mogu birati između više stranaka, neovisnih lista, kandidata.

4. korak - rad u razrednoj skupini (trajanje: 25 minuta)

Pozovite svaki par da predstavi svoje istraživanje i zaključke, a ostale učenike da postavljaju pitanja, daju svoje primjere i nadopunjuju tablicu u radnom listu.

Aktivnost završite razgovorom o tome zašto trebaju postojati nabrojane vrednote u Ustavu i što znači da su one "temelj za tumačenje Ustava".

Najviše vrednote

- Članak 3.
- Sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava.

Vrednota	Značenje	Primjer u svakodnevici
sloboda		
jednakost		
nacionalna ravnopravnost		
ravnopravnost spolova		
mirotvorstvo		
socijalna pravda		
poštivanje prava čovjeka		
nepovredivost vlasništva		
očuvanje prirode i čovjekova okoliša		
vladavina prava		
demokratski višestranački sustav		

Literatura

Obiteljski zakon, "Narodne novine" broj 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.

Smerdel, B. (2020.). Ustavno uređenje europske Hrvatske. Narodne novine.

Ustav Republike Hrvatske, "Narodne novine" broj 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10. i 5/14.

